

Plukovník v zál. Ing. Václav Voříšek

O jedné inovaci v terminologii a jejích důsledcích

Civil Emergency Planning - civilní nouzové plánování, nebo plánování civilní obrany?

Počátkem tohoto roku se dostala do rukou našich vojáků i širší veřejnosti v českém překladu Příručka NATO (NATO Handbook) vydaná v roce 1995 Úřadem NATO pro tisk a informace v Bruselu a Evropským informačním střediskem Univerzity Karlovy v Praze. Tento vydavatelský čin nutno vysoce ocenit, neboť je to zřejmě poprvé, kdy se české laické i odborné veřejnosti dostává do rukou souborná, poměrně obsažná (360 stran kapesního formátu) informace o NATO v českém jazyku. Tato publikace podává věcnou formou základní i podrobnější informace o probíhající transformaci Aliance, o formách a obsahu její činnosti, o její organizaci a struktuře, o širším institucionálním rámci, v němž působí a o nevládních organizacích činných při NATO. V šestnácti dodatcích jsou uvedeny kupř. plné texty významných a aktuálních dokumentů NATO včetně textu Severoatlantické smlouvy ze 4. dubna 1949. V dodatcích je také uveden chronologický přehled událostí, které jsou spojeny s historií NATO a velmi užitečný seznam asi 190 zkratk všeobecně používaných v NATO.

Příručka NATO může tak být velmi cenným informačním zdrojem pro vojáky, politiky, publicisty a prostě každého občana, který hledá o NATO hlubší poučení a nespokojí se s útržkovitými informacemi denního tisku a televize. Může také významně přispět ke sjednocení české terminologie týkající se NATO, a to jak v oblasti všeobecně politické, tak v oblasti vojenské. Porovnání českého textu příručky s anglickým originálem a jinými jazykovými mutacemi může také výrazně napomoci žádoucímu překonání jazykové bariéry, která dosud u nás ve vztahu k angličtině, ale i jiným západním jazykům přetrvává zejména v oblasti odborného stylu, zvláště pak vojenského.

✱

Při vědomí stěžejní úlohy, kterou příručka může sehrát v České republice nejen v oblasti šíření objektivních znalostí o NATO, ale i při vzájemné oficiální komunikaci mezi českými institucemi a institucemi NATO, musí být jen trochu poučený čtenář již při prvním zběžném prolistování příručky velmi nepříjemně překvapen, setká-li se na několika místech se systematickou terminologickou inovací, která se z nepochopitelného důvodu do textu vloudila (nebo snad „vloudila“?) a nese zjevně nesprávnou a zcela zavádějící informaci lexikální, sémantickou a právní. Touto zcela nesprávnou a zavádějící terminologickou inovací je důsledné překládání anglického termínu „*civil emergency planning*“ termínem „plánování civilní obrany“, ojedinele též „civilní plánování obrany“.

a) z hlediska lexikálního

V rovině lexikální vyvolává tato inovace mylnou informaci o slovní zásobě českého a anglického jazyka používané v příslušné odborné oblasti. Běžně dostupné anglické výkladové slovníky heslo „civil emergency planning“ bohužel neobsahují, neobsahuje ho ani obsáhlá Encyclopaedia Britannica ve svém vydání z roku 1992.

Důsledný doslovný český překlad termínu „civil emergency planning“ je nejspíše „civilní nouzové plánování“. Ekvivalence slov „civil“ - „civilní“ a „planning“ - „plánování“ je zřejmá. Slovo „emergency“ může mít v češtině podle anglicko-českých slovníků několik různých významů. V postavení přídavného jména jej dostupné slovníky zpravidla překládají jako „nouzový“, „záložní“, „naléhavý“, „nenadálý“, „nutný“. Z těchto výrazů se zdá být výraz „nouzový“ v daných souvislostech nejpriléhavější. Zřejmě proto byl a dosud povětšinou je termín „civilní nouzové plánování“ v příslušných českých odborných textech běžně používán, a to i ve vojenském tisku.

Teprve v poslední době je někdy tento termín pozvolna nahrazován výrazem „civilní krizové plánování“, který lze s termínem „civilní nouzové plánování“ považovat za významově téměř totožný. Spontánní příčinou tohoto jevu může být, že termín „civilní krizové plánování“ je více méně oprávněně asociován se skupinou termínů „krizová situace“, „krizové řízení“, „krizový management“ apod., zatímco slova „nouze, nouzový“ nebývají někdy v českém jazyce vnímána jako citově neutrální. Ostatně v anglicko-německých slovnících se heslo „emergency“ v postavení podstatného jména překládá nejen jako „Not“ - „nouze“, ale také jako „Krise“ - „krize“. V anglicko-českých slovnících tomu tak dosud není.

Slovo „emergency“ v postavení podstatného jména může mít podle anglicko-českých slovníků také význam „naléhavá potřeba“. Termín „civil emergency planning“ by tedy mohl být volněji překládán také jako „civilní plánování naléhavých (nutných) potřeb“.

Osobně bych ovšem nadále dával přednost termínu „civilní nouzové plánování“, neboť jej považuji vzhledem k běžným alternativním významům slov „nouze, nouzový“ za nejpříhodnější. Výkladový Slovník spisovného jazyka českého, vydaný nakladatelstvím Academia v Praze roku 1971, uvádí u hesla „nouze“ nejen slova „bída, nesnáze, těžkost, svízeň“, ale také, a to na prvním místě, „nedostatek životních potřeb“, dále pak „nedostatek něčeho, naléhavá potřeba, nutnost“. Z hlediska právního vykládá nouzi jako „nebezpečí, které lze odvrátit činem jinak nedovoleným“. Naproti tomu slovo „krize“ vykládá zmíněný slovník jako „rozhodná chvíle, rozhodný obrat, těžká svízelná situace, svízeň, potíž, tíseň, nesnáze, zmatek, chaotické poměry, hospodářský pokles“. Uvidíme dále, že „civil emergency planning“ má co do činění spíše s řešením „nouze“ než „krize“, i když nutno vzít na vědomí, že se v některých svých významech v češtině slova „nouze“ a „krize“ překrývají.

K uvedenému je možno dodat, že odborný název „civilní nouzové (krizové) plánování“ je i pro osobu jen povšechně informovanou obecně srozumitelný v tom smyslu, že označuje jakési *civilní (nevojenské) plánování v nouzi (krizi) nebo pro případ nouze (krize)*.

Český termín „civilní obrana“ má v angličtině jednoznačný ekvivalent „civil defence“. Ekvivalence slov „civil“ - „civilní“ a „defence“ - „obrana“ je zcela nesporná. Všechny běžně dostupné anglicko-české slovníky proto heslo „civil defence“ také důsledně

termínem „civilní obrana“ překládají, jen ojediněle též s rozvíjejícím přívlastkem protiletecká.

Odborný název civilní obrana je přitom pro osobu jen povšechně informovanou plně srozumitelný v tom smyslu, že označuje civilní (tj. nevojenskou) obranu proti napadení nebo nějaké jiné pohromě a může být bez lexikálních obtíží volně asociován s ochranou civilního obyvatelstva. Termín „plánování civilní obrany“ lze tedy obecně chápat jako plánování jakýchkoli opatření na ochranu obyvatelstva.

Již uvedená lexikální komparace doslovných překladů termínů „civil emergency planning“ a „civil defence“ do češtiny nasvědčuje zřejmé skutečnosti, že každý z těchto termínů je označením zcela jiné věci, respektive činnosti a že se tyto termíny významově nekryjí. Termín „civilní nouzové plánování“ již svým lexikálním vyzněním navozuje představu, že označuje mnohem širší okruh činností než termín „plánování civilní obrany“. V anglických textech NATO nejsou ostatně tyto termíny a jejich zkratky (CEP, CD) libovolně zaměňovány. Nejsou to tudíž synonyma - slova souznačná - a překlad termínu „civil emergency planning“ českým termínem „plánování civilní obrany“ je proto nejen hrubou chybou lexikální, ale, a to především, hrubou chybou věcnou.

b) z hlediska věcného (sémantického)

Tato hrubá věcná chyba vynikne zvláště markantně, porovnáme-li věcný (sémantický) obsah obou termínů popisem systémů a činností, které jsou termíny „civil emergency planning“ a „civil defence“ v rámci NATO označovány.

Přitom je nutno plně respektovat skutečnost, že termín „civil defence“ - „civilní obrana“ je nejen nositelem významu povšechně srozumitelného pro naši širší veřejnost, ale že je v první řadě přesně definovaným termínem mezinárodního humanitárního práva, závazným pro mezinárodní společenství a také Českou republiku. Definice civilní obrany je obsažena v čl. 61 Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů (Protokol I), jehož český překlad je vyhlášen spolu se Sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 168/1991 ve Sbírce zákonů. Pro ČSFR tento Protokol vstoupil v platnost dnem 14. srpna 1990.

Vzhledem k tomu, že uvedeným Protokolem I jsou vázány i členské země NATO a termín „civil defence“ je v těchto státech nepochybně chápán a užíván v souladu s tímto Protokolem, je zcela nelogické, věcně zcela zavádějící a právně patrně naprosto nepřipustné používat v ČR v oficiálních textech týkajících se branné problematiky termín „civilní obrana“ pro jiné činnosti než jsou ty, které jsou výslovně uvedeny v čl. 61 zmíněného Protokolu. Tento požadavek vystupuje ještě naléhavěji v případě českého překladu takové publikace jako je Handbook NATO, na jehož zásadní průkopnický význam pro českou odbornou veřejnost a české odborné názvosloví bylo poukázáno v úvodu.

Článek 61 zmíněného Protokolu definuje civilní obranu takto:

Pro účely tohoto Protokolu:

1. „Civilní obrana“ je plnění některých nebo všech níže uvedených humanitárních úkolů, jejichž cílem je chránit civilní obyvatelstvo před nebezpečím, pomoci mu odstranit bezprostřední účinky nepřátelských akcí nebo pohrom a také vytvořit nezbytné podmínky pro jeho přežití. Těmito úkoly jsou:

a) hlášené služby;

- b) evakuace;
 - c) organizování a poskytování úkrytů;
 - d) zatemňování;
 - e) záchranné práce;
 - f) zdravotnické služby včetně první pomoci a také náboženská pomoc;
 - g) boj s požáry;
 - h) zjišťování a označování nebezpečných oblastí;
 - i) dekontaminace a podobná ochranná opatření;
 - j) poskytování nouzového ubytování a zásobování;
 - k) okamžitá pomoc při obnově a udržování pořádku v postižených oblastech;
 - l) okamžitá oprava nezbytných veřejných zařízení;
 - m) bezodkladné pohřební služby;
 - n) pomoc při ochraně předmětů nezbytných k přežití;
 - o) doplňující činnost nezbytná k plnění výše uvedených úkolů, včetně plánování a organizování, ale neomezující se pouze na tuto činnost.
2. „Organizace civilní obrany“ jsou instituce a jednotky, které jsou organizovány nebo zmocněny příslušnými orgány strany v konfliktu k plnění úkolů uvedených v odstavci 1 a které jsou určeny a využívány výhradně k plnění těchto úkolů.
3. „Personál“ organizací civilní obrany jsou osoby určené stranou v konfliktu výhradně k plnění úkolů uvedených v článku 1, včetně personálu určeného příslušnými orgány této strany k řízení těchto organizací.
4. „Materiál“ organizací civilní obrany je zařízení, zásoby a přepravní prostředky používané těmito organizacemi k plnění úkolů uvedených v odstavci 1.

Z uvedeného textu je zřejmé, že plánování civilní obrany je v Protokolu uváděno jako jeden z 15 taxativně uvedených úkolů, které může civilní obrana plnit, a že jím lze označovat výhradně plánování ostatních činností uvedených v článku 61 odst. 1 Protokolu I.

Jaké činnosti však označuje termínem „plánování civilní obrany“ překlad publikace Handbook NATO? Na straně 122 této publikace se uvádí:

Plánování civilní obrany NATO souvisí s vývojem kolektivních plánů na efektivní využití civilních zdrojů při podpoře strategie Aliance. Civilní připravenost a řízení odpovídajících prostředků zůstává především v odpovědnosti jednotlivých zemí. Nicméně koordinace národního plánování ze strany NATO je nezbytná pro plánování na národní úrovni a záruky, že mnohostranné plánování civilní obrany bude přispívat k bezpečnosti Aliance hospodárným a systematickým způsobem. Odpovědnost za tuto činnost spočívá na Hlavním výboru pro plánování civilní obrany (Senior Civil Emergency Planning Committee - SCEP).

Ten koordinuje činnost mnoha plánovacích komisí a výborů, které se zabývají mobilizací a využitím prostředků civilní a letecké přepravy, pozemní dopravy na evropském kontinentu, ropného průmyslu, potravinářství a zemědělství, civilních spojů, zdravotnictví a civilní obrany.

Aktivity plánování civilní obrany NATO zaznamenaly v poslední době významné změny. Větší důraz se klade na řešení krizí a podporu vojsk zvláště prostřednictvím civilní dopravy. ...

Na straně 142 se uvádí:

Odbor pro plánování civilní obrany pod vedením ředitele pro plánování civilní obrany, který je předsedou Hlavního výboru pro plánování civilní obrany, odpovídá za:

(a) koordinaci a vedení prací zaměřených na plánování možného rychlého přechodu mírových ekonomik zemí Aliance na nouzový stav;

(b) rozvoj mechanismů k využití civilních zdrojů na podporu obrany Aliance a na ochranu civilního obyvatelstva;

(c) poskytování personální podpory Hlavnímu výboru pro plánování civilní obrany, devíti komisím pro plánování civilní obrany a výborům odpovědným za rozvoj mechanismů pro řešení krizí, a to v oblasti civilní, námořní, pozemní a letecké dopravy, energetiky, průmyslu, potravinářství a zemědělství, civilních komunikací, zdravotnické péče a civilní obrany. ...

I nepoučená osoba z porovnání kurzivou uvedených textů sezná, že text výše uvedeného Protokolu používá termín „plánování civilní obrany“ ve zcela jiném (značně užším) významu a smyslu než český překlad anglického termínu „civil emergency planning“ v Příručce NATO. Sezná také, že problematika civilní obrany ve smyslu Protokolu je jen jednou z 10 oblastí, kterou Senior Civil Emergency Planning Committee v členských státech NATO koordinuje. Text Příručky NATO potvrzený autorem statě ukazuje, kde působnost příslušného Hlavního výboru a odboru nesporně přesahuje plánování úkolů civilní obrany, jak jsou definovány v Protokolu I. Vzhledem k tomu, že na odborný název se klade požadavek jednoznačnosti, přesnosti a stability a zejména vzhledem k tomu, že pojem „civilní obrana“ je jednoznačně definovaný termín mezinárodního humanitního práva, je překlad anglického termínu „civil emergency planning“ termínem „plánování civilní obrany“ opravdu velmi hrubou věcnou chybou, ke které nemělo a také nemuselo dojít.

Poučená osoba z popisu působnosti a činnosti Senior Civil Emergency Planning Committee uvedených v Příručce NATO kromě výše uvedeného také sezná, že termín „civil emergency planning“ je souborný odborný název pro plánovací činnosti, které kromě plánování civilní obrany zahrnují též plánování činností označovaných dříve v české terminologii „branné hospodářství“, poté „hospodářské mobilizační přípravy“, od roku 1992 termínem „hospodářská mobilizace“ a v připravovaném znění návrhu zákona o některých opatřeních k řešení krizových situací nově navrhovaným termínem „ochrana hospodářství“. Je to obdoba činností označovaných ve Spolkové republice Německo termínem „Wirtschaftsicherstellung“ - „zajištění hospodářství“ a v Rakousku „Wirtschaftliche Verteidigung“ - „hospodářská obrana“.

Podle nařízení vlády ČSFR č. 284/1992 Sb., o opatřeních hospodářské mobilizace, recipovaného do právního řádu ČR usnesením vlády ČR č. 55/1993, *opatření hospodářské mobilizace jsou prováděna s cílem připravit fungování hospodářství k zajištění nezbytných potřeb ozbrojených sil a obyvatelstva při branné pohotovosti státu.* To do značné míry koinciduje s úkolem koordinace a vedení prací zaměřených na plánování možného rychlého přechodu mírových ekonomik zemí Aliance na nouzový stav rozvoje mechanismů k využití civilních zdrojů na podporu obrany Aliance a na ochranu civilního obyvatelstva plněných v rámci „civil emergency planning“. Soudě podle popisu agendy Senior Civil Emergency

Planning Committee v Příručce NATO, lze usuzovat, že agenda obdobná hospodářské mobilizaci v ČR v rámci „civil emergency planning“ patrně nadále převažuje.

Věcně správný překlad termínu „civil emergency planning“ plně vystihující realie České republiky by měl tudíž znít „civilní plánování hospodářské mobilizace a civilní obrany“. Pro praktické používání je ovšem takto utvořený termín vzhledem ke své délce a počtu slov nevhodný. Proto by z věcného i praktického hlediska bylo optimální, aby překladatel použil termínu „civil emergency planning“ již do značné míry v odborné veřejnosti zdomácnělý termín „civilní nouzové plánování“ nebo jeho „zmodernizovanou“ verzi „civilní krizové plánování“. Pod těmito termíny, které jsou složeny ze tří slov jako obdobný termín anglický, lze bez věcných i lexikálních obtíží rozumět jak (nevojenské) plánování hospodářské mobilizace, tak plánování civilní obrany.

Věcné zmatení pojmů „civil emergency planning“, „plánování civilní obrany“, „civilní nouzové (krizové) plánování“ a „krizové plánování hospodářské mobilizace“ je pro české i cizojazyčné uživatele Příručky NATO samo o sobě jistě velmi nepřijemné a může vést k trapným situacím, kdy budou hovořit stejnými slovy každý o něčem jiném. Taková, v podstatě tragikomická situace však může, zejména v krizových situacích, vyústit ve velmi závažné nežádoucí důsledky při organizování a provádění protikrizových opatření. Vezměme v úvahu kupř. níže uvedené důsledky v oblasti práva.

c) z hlediska možných právních důsledků

ca) mezinárodních

Výše zmíněný Protokol I kromě vymezení termínu „civilní obrana“ uvedeného v článku 61 obsahuje také ustanovení článku 62, podle něhož civilní organizace civilní obrany a jejich personál budou chráněny a respektovány. Podle článku 67 Protokolu I budou chráněni a respektováni při dodržení taxativně stanovených předpokladů i příslušníci ozbrojených sil a vojenských jednotek přidělených k organizacím civilní obrany. Podmínkou ochrany a respektování všech těchto subjektů však je, že se přímo neúčastní nepřátelských akcí a mimo plnění úkolů civilní obrany jejich činnost nepoškozuje protější stranu. Tato problematika je podrobně popsána a vysvětlena v publikaci Civilní obrana a mezinárodní humanitární právo vydaná Ministerstvem obrany ČR v roce 1993.

Na základě uvedených skutečností lze vyvodit následující závěry:

① Zahnovat pod pojem „civilní obrana“ také oblast hospodářské mobilizace, která je mimo uspokojování životně nezbytných hmotných potřeb obyvatelstva zaměřena také, a to v případě ozbrojeného konfliktu především, na uspokojení hmotných potřeb ozbrojených sil a tím na poškození druhé strany konfliktu, je v zásadním rozporu s mezinárodním právem, konkrétně s Dodatkovým protokolem I k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních konfliktů.

② Zahnutí hospodářské mobilizace pod pojem „civilní obrana“ může být kterýmkoli státem světového společenství pochopeno, třeba i ve zlé vůli, jako záměr české strany zneužít dobré víry protivníka a vyvolat u něho mylnou domněnku, že jde o činnost, které je povinen poskytnout ochranu podle norem mezinárodního práva aplikovaných v ozbrojených konfliktech. Uvedené mylné označení by tudíž mohlo být chápáno jako čin proradnosti, která je článkem 37 Protokolu I zakázána. Důsledkem by pak mohlo být,

že personálu české civilní obrany by nemusela být poskytnuta ochrana ani v případech, kdy by skutečně plnil výlučně úkoly civilní obrany.

③ U nedostatečně nebo mylně poučeného českého personálu a organizací plnících v rámci úkolů „civil emergency planning“ úkoly hospodářské mobilizace by označování této činnosti termínem „civilní obrana“ mohlo vyvolat klamný dojem, že jsou při své činnosti chráněni a respektováni podle norem mezinárodního práva, konkrétně článku 62 Protokolu I. Důsledky takového „nedorozumění“ by pro ně mohly být velmi tragické.

Naskytá se oprávněná otázka, zda si uvedené hypotetické, ale reálně možné důsledky a mezinárodně právní souvislosti odborník, který pro Příručku NATO přeložil termín „civil emergency planning“ termínem „plánování civilní obrany“ vůbec uvědomil, respektive proč si je neuvědomil a proč tuto hrubou věcnou chybu překladu přehlédli i případní příslušní odborní recenzenti. Na tyto otázky zná kompetentní odpověď patrně jen sám překladatel. Mimochodem autoři českého překladu Příručky NATO a jeho případní recenzenti nejsou oproti běžným vydavatelským zvyklostem v této příručce uvedeni. Nezbyvá než se domnívat, že je tomu tak snad v souladu s požadavkem či zvyklostí vydavatele originálu.

cb) vnitřních

Ve vztahu ke kompetencím ministerstev a jiných ústředních orgánů ČR mohl by si uživatel Příručky NATO, zejména cizinec dostatečně neznalý českých státoprávních realit, utvořit nesprávný názor a ztotožnit „civil emergency planning“ nejen s „civilní obranou“, ale také s „civilní ochranou“, která je podle kompetenčního zákona v působnosti ministerstva obrany, a považovat tak logicky, avšak nesprávně, ministerstvo obrany za ústřední orgán pro „civil emergency planning“. Ve skutečnosti tomu však není a působnost v oblasti „civil emergency planning“ je v ČR rozložena na řadu ústředních orgánů a také na okresní úřady.

CIVILNÍ OCHRANA působící v rámci Ministerstva obrany ČR je sice kompetentní k plnění převážné většiny úkolů civilní obrany uváděných v odstavci 1 článku 61 protokolu I, avšak zdravotní péče je kompetenčním zákonem svěřena ministerstvu zdravotnictví, veřejný pořádek a požární ochrana ministerstvu vnitra. Ministerstvo vnitra podle zákona o okresních úřadech usměrňuje činnost integrovaného záchranného systému, což je okresními úřady koordinovaný postup záchranných, pohotovostních, odborných a jiných služeb, správních úřadů, obcí, fyzických a právnických osob při likvidaci následků živelních pohrom, havárií nebo jiného nebezpečí, které ohrožuje životy, zdraví, značné majetkové hodnoty nebo životní prostředí. Toto ministerstvo tak plní v jistém rozsahu úkoly plánování civilní obrany definované článkem 61 Protokolu I. Zásobování obyvatelstva pitnou vodou je v kompetenci ministerstva zemědělství a náboženskou pomoc by vykonávaly církve a náboženské společnosti, které jsou v působnosti ministerstva kultury.

Ústředním orgánem státní správy pro hospodářskou mobilizaci, která tvoří podstatnou část „civil emergency planning“, a hospodářská opatření potřebná k zajištění obrany je podle kompetenčního zákona Ministerstvo hospodářství ČR. V okruhu své zákonné působnosti se na úkolech hospodářské mobilizace podílejí i další hospodářsky významná ministerstva, kupř. ministerstvo průmyslu a obchodu, ministerstvo zemědělství, ministerstvo dopravy, ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo životního prostředí aj.

Tvorbu a uchovávání státních hmotných rezerv, které jsou jedním z věcných opatření hospodářské mobilizace, zajišťuje Správa státních hmotných rezerv.

V návaznosti na ustavení nové vlády ČR vzešlé z výsledků parlamentních voleb roku 1996 může ovšem následně dojít k některým změnám a přesunům výše uvedených kompetencí.

d) z hlediska dalších možných důsledků

V každém případě však shledáváme, že i z hlediska vnitřní právní úpravy ČR označovat činnosti „civil emergency planning“ termínem „plánování civilní obrany“ je více než zavádějící a jeho praktické důsledky mohou notně mást při vzájemném dorozumívání nejen českých a zahraničních institucí i odborné veřejnosti, ale mohou, bude-li tento stav pokračovat, přivolat jistě nechtěná nedorozumění a znatek ve vztazích mezi institucemi a odbornou veřejností (o neodborné raději pomlčme) přímo v České republice, zvláště začne-li číst „odborníků“, publicistů, státních úředníků, vojáků a politiků považovat vydaný český překlad publikace Handbook NATO za závazný terminologický standard autorizovaný oficiálním vydavatelem publikací NATO - Úřadem NATO pro tisk a informace v Bruselu (NATO Office of Information and Press, Brussels).

O tom, že takové nebezpečí je nanejvýš reálné, svědčí i publikace Česká republika a NATO, vydaná v roce 1996 Českou atlantickou komisí v edičním oddělení Ústavu mezinárodních vztahů Praha. Tato publikace přebírá z Příručky NATO některá organizační schémata Aliance, v nichž je původní anglický výraz „civil emergency planning“ nesprávně překládán termínem „plánování civilní obrany“. Tato skutečnost plně potvrzuje význam Příručky NATO jako základního informačního zdroje, z jehož terminologie budou vycházet všechny další české publikace o NATO, ať již překládané ze zahraničních pramenů nebo domácího původu. Virus hrubé překladatelské chyby „plánování civilní obrany“ by se v tuzemském informačním prostředí mohl takovým způsobem volně šířit po dlouhou dobu.

Takový stav je však trvale neudržitelný a do jisté míry i nebezpečný. Racionálním požadavkem proto je zmíněnou hrubou překladatelskou chybou neprodleně napravit a zamezit tomu, aby v ní bylo nadále pokračováno a stala se chybou systémovou. **Příslušná opatření k tomu musí přijmout především český vydavatel Příručky NATO i vydavatel publikace Česká republika a NATO a adekvátní opatření by měly přijmout i zainteresované orgány ministerstva obrany. Radikálním a účinným řešením by bylo nové revidované vydání příručky NATO, v němž by uvedená hrubá překladatelská chyba a popřípadě i jiné věcné nesprávnosti, pokud budou zjištěny, byly opraveny.**

Nebylo by však jistě správné klást vinu za výše uvedenou věcnou překladatelskou chybu českému vydavateli. Nelze pochybovat o tom, že vzhledem k důležitosti vojenských a politických informací, které jsou obsahem Příručky NATO, svěřil její překlad do češtiny nebo alespoň revizi použitého českého odborného názvosloví zkušeným oficiálním překladatelům ministerstva obrany a ministerstva zahraničních věcí. Pokud k tomu opravdu došlo, je ovšem zmíněná hrubá chyba nejen trapná a neomluvitelná, ale i nevysvětlitelná.

Píši o této trapné chybě tak obšírně proto, že je přímo odstrašujícím školským případem, k jakým nežádoucím důsledkům může vést ledabylý a povrchní přístup při překládání

odborného názvosloví z jiných jazyků do češtiny, zvláště když se vhodný adekvátní termín v českém jazyce teprve hledá nebo není odborně dostatečně ustálený. Překladatel musí v takových případech pečlivě zvažovat, nakolik jím volený termín odpovídá tuzemským reáliím a již používané soustavě odborného názvosloví, zvláště názvosloví používaného v právních či jiných předpisech a odborných textech. Není-li si jist sémantickým významem překládaného slova, neměl by se ostýchat a konzultovat pravděpodobný věcný význam tohoto slova (nebo slovního spojení) a jeho v úvahu přicházející český ekvivalent s odborníky, kteří v příslušné oblasti přímo pracují. Jen tak se lze spolehlivě vyhnout případnému *faux pas*. Platí to pro všechny odborné oblasti a tudíž neméně i pro oblast politickou a vojenskou.

Výše uvedená kritická slova na adresu překladatelů Příručky NATO si v žádném případě nekladou za cíl snižovat význam a přínos, který u nás české vydání zmíněné příručky má. Pokládám proto v závěru za nezbytné znovu zdůraznit, že vydání této příručky představuje opravdu výrazný a potřebný průkopnický čin, v jehož **intencích je žádoucí pokračovat**. Tok aktuálních kvalitních věcných a objektivních informací o NATO a jeho vývoji určených pro širší i odbornou veřejnost v České republice by měl být nadále plynulý a přiměřeně intenzivní, avšak již bez závažných překladatelských pochybení zejména ve věcné oblasti a také bez zbytečných anglicismů. To zajisté zůstává úkolem institucí, které si plnění úlohy informovat o NATO předsevzaly. Smyslem této statě je přispět v dané oblasti k dosažení optimálního stavu.

Vláda považuje za svou prioritu udržování a další rozvíjení dobrých a partnerských vztahů zejména s našimi sousedy, jakož i se všemi demokratickými státy a národy. Sdílí přesvědčení o spoluodpovědnosti České republiky za stabilitu ve středoevropském prostoru. Velký význam bude přikládat vzájemně výhodné hospodářské spolupráci v rámci CEFTA. Ve vztazích s Německem bude pokračovat v úsilí o to, aby se tyto vztahy zaměřily do budoucnosti a aby nebyly zatěžovány právními a politickými otázkami pocházejícími z minulosti. Vláda přitom vychází z nezpochybnitelnosti výsledků 2. světové války.

*(Z programového prohlášení vlády ČR,
MF DNES 26. 8. 1996.)*